6-маруза

Қарорлар қабул қилиш тизимларини ишлаб чиқиш методлари ва технологиялари

Режа

1. Қарор қабул қилиш масалаласининг формал ёзилиши.
2. Қарор қабул қилиш масаласини шакллантириш.

Калит сўзлар. Алтернативалар, амаллар, жадвал, чизма

1. Қарор қабул қилиш масаласининг формал ёзилиши

Қарор қабул қилиш масаласининг формаль ёзилиши қатор тасодифий фактор(параметр)ларга боғлиқ <t, x, R, A, F, G>

t – масалани қўйилиши;

x – альтернатив ечимлар тўплами;

R – мақсадни баҳолаш меъзонлари тўплами;

A – меъзонларни ўлчаш шкалалари тўплами;

F – альтернатив ечимлар тўпламининг баҳолаш меъзонлари тўпламидаги акси;

G –ҳал қилувчи элементнинг афзалликлари тизими.

Меъзонлар сифатида альтернатив ечимларни қўйилган мақсадга эришиш воситаси сифатида тавсифловчи кўрсаткичларни кўриб чиқамиз. Мақсадлар кетма-кетлиги (тўплами) меъзонлар кетма-кетлиги (тўплами) билан баҳоланиши мумкин. Ва шунга кўра қарор қабул қилиш масалалари ҳам иккита катта гуруҳга бўлинадилар: **бир меъзонли ва кўп меъзонли масалалар**. Меъзонлар маълум бир шкалалар бўйича ўлчаниши лозим. Уч типдаги шкалалар маълум:

- Номиналь;
- Сонли;
- Тартибли.

Қарор қабул қилиш масалалари ҳам **уч типга** бўлинадилар:

- аниқлик шароитида ечиладиган масалалар;
- хатар(риск) мавжудлиги шароитида ечиладиган масалалар;
- ноаниқликлар шароитида ечиладиган масалалар.

2. Қарор қабул қилиш масаласини шакллантириш

Қарор қабул қилиш масаласини шакллантириш қуйидагича амалга оширилади:

1. Энг яхши алтернатива танлаб олинади.
2. Алтернативалар тўплами тартибга келтирилади
3. Алтернативалар тўпламидан бир қисми танлаб олинади.

G – ҳал қилувчи элементнинг қарори икки хил қабул қилиниши мумкин:

1. Айрим шахсларнинг ҳохишларини қабул қилиб қарор қабул қилиш

2. Жамоанинг ҳохишини кўзда тутиб қарор қабул қилиш.

1. Информацион тизимларда кўп ҳолларда айрим шахсларнинг ҳохишларини ҳисобга олиб қарор қабул қилиш масалалари ҳал қилинади. Бунда қарор қабул қилишнинг маълум усули танаб олинади. Бу усуллар кўп мезонли ноаниқлик каби ҳусусиятларини ҳисобга олиб алтернативаларни танлаш имкониятини беради. тажрибаси ва умуман шахси тасир қилади.

2. Қарор қабул қилиш усулини танлашда шахсга қабул қилинган қарорни кейинги тасирини аниқлаш кучли тасир кўрсатади.

Замонавий ахборот тизимларида қарор қабул қилиш учун дўстона интерфейс бўлиши қарор қабул қилувчи шахс билан диалогнинг таъминланиши ҳамда тизим тарафидан шахсга кейинги бажариладиган амаллар тўғрисида доимий равишда маълумот бериб борилиши талаб этилади. Бунинг учун қарор қабул қилувчининг диалогли процедуралари қўлланилади.

Кўп меъзонли масалалар учун ноаниқлик вазиятларида қарор қабул қилишнинг мулоотга асосланган (диалогли) тизими схемаси қуйидагича:

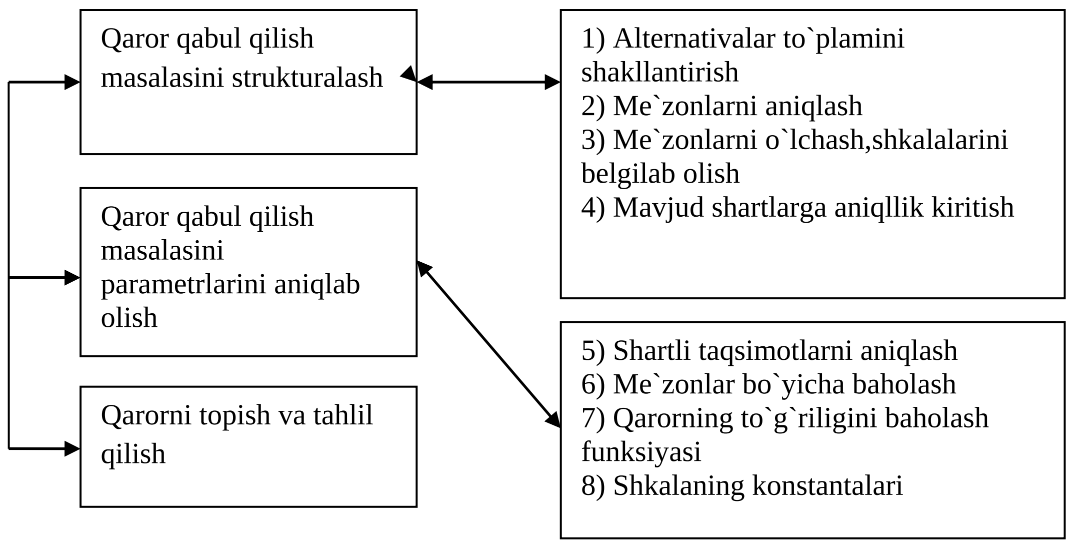

Қарорни амалга оширишни бошқариш босқичлари

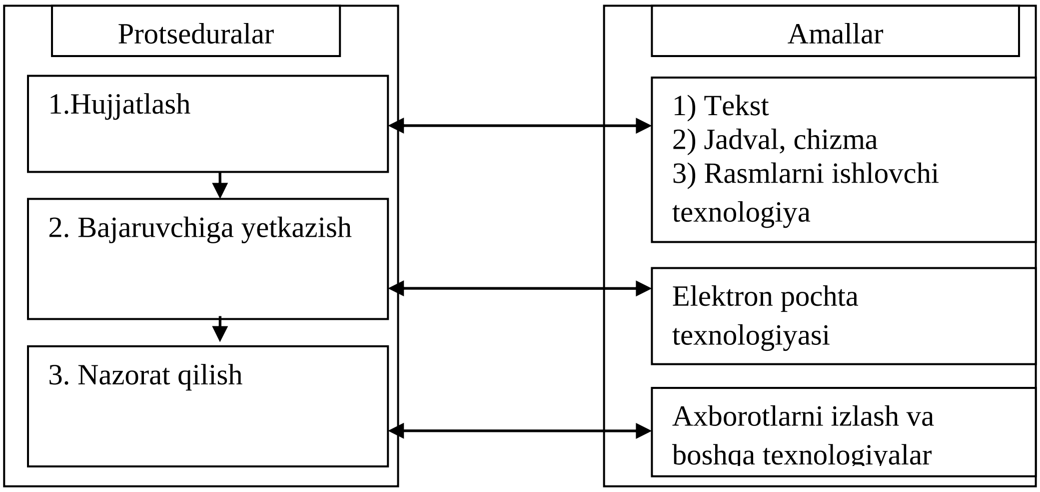

Саволлар

1. Қарор қабул қилиш масаласи.
2. Замонавий ахборот тизимлари нималардан иборат?
3. Қарорни амалга оширишни бошқариш босқичлари.